

Література

1. Білецький О. П. Розвиток народної освіти у Катеринославській губернії (друга половина XIX – початок XX ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Історія педагогіки» / О. П. Білецький. – Луганськ, 2009. – 20 с.
  2. Вессель Н. Руководство к преподаванию общеобразовательных предметов. Т 1. Общая часть. – Первый отдел. Исторический очерк общеобразовательных училищ и психологические основания общего образования – СПб : Типография В. С. Балашева, 1873. – XX, 598 с.
  3. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
  4. Зайченко І. В. Історія педагогіки. У двох книгах. Книга II. Школа, освіта і педагогічна думка в Україні. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К. : Видавничий дім “Слово”, 2010 – 1032 с.
  5. Нариси з історії українського шкільництва, 1905-1933 : [навч. посібник] / О. В. Сухомлинська та ін., за ред. О. В. Сухомлинської. – К. : Заповіт, 1996. – 304 с.
- Стаття надійшла до редакції 28.05.2012 р.

УДК 379.89.045

О. О. Гаврилюк,
кандидат пед. наук, доцент,
В. В. Іванова,
кандидат пед. наук, доцент,
Криворізький педагогічний інститут
ДВНЗ «Криворізький національний університет»

ОСОБЛИВОСТІ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ В ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Гаврилюк О. О., Іванова В. В. Особливості компетентнісного підходу в організації самостійної навчальної діяльності студентів з іноземної мови.

У статті висвітлено зміст та значення компетентнісного підходу щодо організації самостійної навчальної діяльності студентів вищих педагогічних навчальних закладів. Розкрито поняття «ключова компетентність» та проаналізовано основні компоненти самостійної навчальної діяльності студентів.

Ключові слова: компетентнісний підхід, ключова компетентність, самостійна навчальна діяльність.

Гаврилюк О. А., Іванова В. В. Особенности компетентного подхода в организации самостоятельной учебной деятельности студентов по иностранному языку.

В статье освещены содержание и значение компетентного подхода при организации самостоятельной учебной работы студентов высших педагогических учебных заведений. Раскрыто понятие «ключевая компетентность», а также анализируются основные компоненты самостоятельной учебной деятельности студентов.

Ключевые слова: компетентный подход, ключевая компетентность, самостоятельная учебная деятельность.

Gavrilyuk O., Ivanova V. Features kompetentnosnogo approach to the organization of independent learning activities of students in a foreign language.

The article deals with the content and meaning of competence approach concerning the organization of the students' independent educational activities at higher pedagogical institutions. The notion "key competence" is illuminated and the main components of the students' independent educational activities are analysed.

Key words: competence approach, key competence, independent educational activities.

Як засвідчує аналіз досвіду освітніх систем багатьох країн, одним зі шляхів оновлення змісту освіти й навчальних технологій, узгодження їх із сучасними потребами, інтеграції до світового освітнього простору є орієнтація навчальних програм на компетентнісній основі та створення ефективних механізмів його запровадження.

На думку сучасних педагогів, саме набуття життєво важливих компетентностей може дати людині можливості орієнтуватись у сучасному суспільстві, інформаційному просторі, швидкоплинному розвитку ринку праці, подальшому здобутті освіти. Компетентнісно орієнтований підхід до формування змісту освіти (а) – *постановка проблеми*) став новим концептуальним орієнтиром шкіл зарубіжжя і детермінує безліч дискусій як на міжнародному, так і на національному рівнях різних країн.

Науковці європейських країн вважають, що набуття молоддю знань, умінь і навичок спрямоване на вдосконалення їхньої компетентності, сприяє інтелектуальному й культурному розвитку особистості, формуванню в неї здатності швидко реагувати на запити часу. Саме тому важливим є усвідомлення самого поняття компетентності, розуміння, які саме компетентності і як необхідно формувати, що має бути результатом навчання.

Упровадження ключових компетентностей у зміст освіти та запровадження їх вимірників до системи викладання іноземної мови у вищому навчальному закладі відбувається поступово, супроводжується широким обговоренням та ґрунтовним науково дидактичним інструментарієм. Оскільки поняття «ключова компетентність» є досить багатограним, його визначення й трактування постійно є предметом дискусій.

(б) – *аналіз останніх досліджень і публікацій*

Останнім часом серед української педагогічної громадськості точиться жвава дискусія щодо питань запровадження компетентнісного підходу в національну систему освіти.

Під поняттям «компетентнісний підхід» розуміється спрямованість освітнього процесу на формування та розвиток ключових і предметних компетентностей особистості. Результатом такого процесу буде формування загальної компетентності людини, що є сукупністю ключових компетентностей, інтегрованою характеристикою особистості. Така характеристика має сформуватися в процесі навчання і містити знання, вміння, ставлення, досвід діяльності й поведінкові моделі особистості.

Трансформація змісту освіти відповідно до компетентнісного підходу насамперед визначається принципово іншими принципами його відбору і структурування, спрямованими на кінцевий результат освітнього процесу – набуття учнем компетентностей [3, с. 64].

Принципово важливим є те, що всі ключові компетентності є багатофункціональними, надпредметними, передбачають значний інтелектуальний розвиток, спираються на різні пізнавальні процеси.

Ключові компетентності в освіті описано в працях А. Хуторського, І. Зимньої, А. Маркової, С. Шишова та ін. Зокрема, І. Зимня до цього виду відносить:

– компетенції пізнавальної діяльності: ставлення та розв'язання пізнавальних задач; нестандартність рішення; проблемні ситуації – їх створення і розв'язання; продуктивне й репродуктивне пізнання; дослідження, інтелектуальна діяльність;

– компетентності діяльності: гра, учіння, праця; засоби діяльності: планування, проектування, моделювання, прогнозування, дослідницька діяльність, орієнтування в різних видах діяльності;

– компетентності інформаційних технологій: отримання, опрацювання, подання інформації, перетворення її (читання, конспектування), масмедійні, мультимедійні технології, комп'ютерна грамотність; володіння електронною інтернет-технологією [2].

У працях А. Хуторського зазначено сім ключових компетентностей: ціннісно-змістовна, загальнокультурна, навчально-пізнавальна, інформаційна, комунікативна, соціально-трудова, особистісного самовдосконалення [5, с. 64-66]. Науковець вважає, що введення ключових компетентностей у нормативний і практичний складники освіти дає змогу усунути суперечності між засвоєнням учнями теоретичних знань та їх використанням для розв'язання конкретних життєвих завдань або проблемних ситуацій.

Виходячи з цього мета даної роботи полягає (в) – *формулювання цілей статті*) у визначенні змісту компетентнісного підходу в організації самостійної навчальної діяльності студентів з іноземної мови.

(г) – *виклад основного матеріалу дослідження*)

Зіставляючи різні підходи щодо класифікації ключових умінь із новими цілями освіти, ми дійшли висновку, що педагогічно доцільно виділити як об'єкт спеціального формування ключову компетентність «уміння учнів самостійно вчитися». Цей термін означає універсальне поняття, мета – уміння (мета – зверх, над), бо в розвиненому вигляді воно інтегрує психолого-особистісні характеристики студента зі змістовою та процесуальною основою навчання.

Наявність цього вміння програмує індивідуальний досвід успішної праці студента з іноземної мови, запобігає перевантаженню, сприяє пізнавальній активності, ініціативі, раціональному використанню часу та засобів навчання. Не менш важливо, що людина, яка звикла самостійно вчитися, не губиться в новій пізнавальній і життєвій ситуаціях, не зупиняється, якщо немає готових рішень, не чекає підказки, а самостійно шукає джерела інформації, шляхи розв'язання, бо вміння вчитися змінює стиль мислення та життя особистості.

Розкриття змісту та обсягу поняття «уміння самостійно вчитися» зумовлене тим, як ми розуміємо сутність навчального процесу. У сучасній психології й дидактиці це цілеспрямована взаємопов'язана діяльність вчителя і учнів, яка охоплює мотивацію, ставлення цілей, планування, підготовку та її здійснення, рефлексію й оцінювання результатів (Д. Ельконін, В. Давидов, В. Репкін, І. Лернер, А. Хуторський та інші). Психологічною основою такого розуміння є визначення А. Леонтьєвим

загальної структури діяльності людини, яка охоплює такі компоненти: потреба і мотивація, що зумовлюють мету діяльності; дії, операції для її досягнення; пізнавальні процеси, що забезпечують реалізацію діяльності (увага, пам'ять, сприймання тощо).

Зі структури навчальної діяльності з іноземної мови робимо висновок, що вміє вчитися той хто:

- сам визначає мету діяльності або приймає поставлену викладачем;
- виявляє зацікавленість у навчанні, докладає вольових зусиль;
- організовує свою працю для досягнення результату;
- відбирає або знаходить потрібні знання, способи для розв'язання завдань;
- виконує в певній послідовності сенсорні, розумові або практичні дії, прийоми, операції;
- усвідомлює свою діяльність і прагне її вдосконалити;
- має вміння й навички самоконтролю та самооцінки.

Такий перелік складників характеризує розгорнуту, розвинену навчальну діяльність. Як показують численні психологічні й дидактичні дослідження, зазначене утворення недостатньо розвивається без цілеспрямованого спеціального формування кожного його складника.

У державних вимогах до рівня загальноосвітнього підготовки студентів посилено роль уміння студентів здобувати інформацію з різних джерел у тому числі з іншомовних, засвоювати, поповнювати й оцінювати її, застосовувати способи пізнавальної та творчої діяльності. Звідси зрозуміло, що без уживання відповідного терміна, по суті, йдеться про деякі суттєві характеристики самостійного навчання. Очевидно, це можна пояснити тим, що на час розроблення стандартів укладачі не мали достатніх знань з компетентнісного підходу, оскільки узагальнені матеріали щодо його сутності, обґрунтування назв і кількості компетенцій ще не були оприлюдненими.

Ключова компетентність охоплює низку загальних навчальних і пізнавальних умінь. Ці вміння ми розуміємо як здатність студентів виконувати навчальні та пізнавальні дії відповідно до мети й умов, у яких виконується навчальне завдання. Кожне вміння є складним утворенням з багатьох операцій (дій) та має певні компоненти.

Мотиваційний компонент уміння самостійно вчитися має на меті пробудити й закріпити стійке позитивне ставлення до вивчення іноземної мови, викликати допитливість, пізнавальний інтерес, закріпити особистісно значущий сенс навчальних дій. Методичне забезпечення цього компонента формує в студентів внутрішню потребу самостійно навчатися іноземній мові.

Мотиви спрямовують, організовують пізнання, надають йому особистісного значення. Мотиви, які безпосередньо не пов'язані з діяльністю, але впливають на її успішність, є зовнішніми. Внутрішні мотиви пов'язані безпосередньо із самим процесом навчання та його результатами. Внутрішня мотивація навчання виникає поступово. Мотиви навчання –

глибоко особистісні, індивідуальні. Зовнішня поведінка студента, його ставлення до навчання – це все «вершки» від багатьох корінців, що живлять бажання вчитися й долати пізнавальні труднощі. Тому у формуванні мотивації треба орієнтуватися не на студента взагалі, а на конкретні типи його ставлення до навчання.

Виявом сформованості у студентів мотиваційного компонента вміння вчитися можуть бути такі характеристики їх ставлення до навчання: уміння визначити мету діяльності (здатність ставити цілі, спрямованість на досягнення мети); розвинена допитливість, пізнавальний інтерес; потреба до самостійного пошуку й засвоєння нових знань; позитивні інтелектуальні почуття.

Змістовий компонент охоплює дві підсистеми: уже засвоєні знання, вміння, навички, на яких ґрунтується вивчення нового, і власне нові знання та способи дії, що є об'єктом засвоєння. Рівень взаємодії відомого знання з новим зумовлює різний рівень організації процесу засвоєння: репродуктивний або частково пошуковий, творчий.

Ядром вміння вчитися є процесуальний компонент. Процесуальний компонент – це різноманітні способи організації та здійснення навчання (уміння, дії, операції, пізнавальні процеси) на різних рівнях пізнавальної самостійності студента: репродуктивна, частково пошукова, творча. Якщо в студента не сформовано хоча б один із цих компонентів, його навчання не повноцінне, тобто він не хоче і не вміє вчитися. А в більшості випадків тому «не хоче», бо не вміє і не відчуває власного поступу.

Отже, (д) – висновки) відповідно до структури навчальної діяльності в умінні студентів учитися мають відбитися всі його компоненти на такому рівні, щоб у результаті їх взаємодії сформувалась готовність самостійно вчитися, що є двигуном безперервної освіти.

Література

1. Гушлевська І. Поняття компетентності у вітчизняній та зарубіжній педагогіці / Ірина Гушлевська // Шлях освіти, 2004. – № 3. – С. 22–24.
  2. Зимняя И.А. Ключевые компетентности / И.А. Зимняя // Высшее образование, 2003. – № 5. – С. 12–15.
  3. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / [під заг. ред. О.В. Овчарук]. – К. : “К.І.С.”, 2004. – 112 с.
  4. Нечаева О. Проблема формирования мотивации в учебной деятельности / О. Нечаева // «Дайджест. Школа – парк», 2004. – № 1. – С. 11–12.
  5. Хуторской А.В. Практикум по дидактике и современным методикам обучения / Андрей Викторович Хуторской. – Санкт-Петербург, 2004. – 539 с.
- Стаття надійшла до редакції 28.05.2012 р.